

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

3 СОН, 3 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3, ВЫПУСК 3

LAWYER HERALD

VOLUME 3, ISSUE 3

TOSHKENT-2023

Мундарижа

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ

1. ХОДЖАЕВ Бахшилло Камолович ҲУҚУҚ УСТУВОРЛИГИ ИНДЕКСИДА ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЎРНИНИ ЯХШИЛАШ МАСАЛАЛАРИ	8
2. СОДИКОВ Акмал Шавкат ўғли НОРМА ИЖОДҚОРЛИГИ ЖАРАЁНИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ИСТИҚБОЛЛИ ЙЎНАЛИШЛАРИ	13

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

3. УМИДУЛЛАЕВ Қаҳрамон Усманович ИЖРО ЭТУВЧИ ҲОКИМИЯТ ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ БАҲОЛАШ БОРАСИДАГИ КАМЧИЛИКЛАР ТАҲЛИЛИ	20
--	----

ҲУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРҚОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

4. ОКЮЛОВ Омонбой, ЮЛДАШЕВ Жаҳонгир Иномович ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ХУСУСИЙ МУЛК ҲУҚУҚИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ БОРАСИДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН САМАРАЛИ ИСЛОҲОТЛАР (ҚОНУНЧИЛИК ТАҲЛИЛИ ВА МАВЖУД МУАММОЛАР)	27
5. ТИЛЛАБОЕВ Шохрухбек Мирзатиллаевич, ОСОБЕННОСТИ НАРУШЕНИЙ АВТОРСКИХ ПРАВ НА ОНЛАЙН ПЛАТФОРМАХ.....	39
6. ERKINOV Bekzod THE PROCEDURE FOR REGULATING A FRANCHISE AGREEMENT (COMPLEX BUSINESS LICENSE) IN THE USA AND OTHER COUNTRIES	44

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗҚОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

7. УМАРХОНОВ Азизхон Шарипхонович РИВОЖЛАНГАН ХОРИЖ ДАВЛАТЛАРИ ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ ИШТИРОКЧИЛАРИНИНГ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ БЎЙИЧА ТАЖРИБАСИ	49
8. БАРАКАЕВ Лазизжон Отақулович ТАФТИШ ТАЙИНЛАШ ВА ЎТКАЗИШНИНГ ПРОЦЕССУАЛ ТАРТИБИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ	56
9. ИМОМНАЗАРОВ Алишер Хасанович КЎЗДАН КЕЧИРИШ ТЕРГОВ ҲАРАКАТИНИ ЎТКАЗИШНИНГ ПРОЦЕССУАЛ ЖИҲАТЛАРИ	63

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

10. РАСУЛОВ Журабек Абдусамиевич ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ДОКТРИНАСИДА ЭРКИН ҲАРАКАТЛАНИШ ҲУҚУҚИ ВА ДАВЛАТ СУВЕРЕНИТЕТИ МАСАЛАЛАРИ.....	78
---	----

11. РАХМАНОВ Шухрат Наимович СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ДОГОВОРНЫХ ИСТОЧНИКОВ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ БЕЗОПАСНОСТИ ПЕРСОНАЛА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ.....	88
12. ЮНУСОВ Ҳайдарали МУРОЖААТ ҚИЛИШ ҲУҚУҚИНИНГ КОНСТИТУЦИЯВИЙ ВА ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ	95
13. МАҲАМАТОВ Махмуд ХОДИМЛАР ВА ИШ БЕРУВЧИЛАР ВАКИЛЛИГИНИ ХАЛҚАРО ВА МИЛЛИЙ ДАРАЖАДА ТАРТИБГА СОЛИНИШИ.....	102
14. САИДОВ Олим Чорикулович ЖАЗО ЎТАШНИ ДАВОМ ЭТТИРИШ УЧУН ФУҚАРОСИ БЎЛГАН ДАВЛАТГА МАҲКУМЛАРНИ ТОПШИРИШНИ РАД ЭТИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ	109
15. МИРУКТАМОВА Феруза Лутфуллаевна АХБОРОТ АСРИДА БОЛА ҲУҚУҚЛАРИ ВА ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ МАСАЛАЛАРИ.....	115
16. VALIJONOV Daler Dilshodovich KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHDA XALQARO NAMKORLIKNING AYRIM MASALALARI.....	122
17. РАСБЕРГЕНОВА Сарбиназ Алишеровна РЕАЛИЗАЦИЯ НОРМ МЕЖДУНАРОДНОГО ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПРАВА В НАЦИОНАЛЬНОЙ ПРАВОВОЙ СИСТЕМЕ	129
18. СУЛАЙМАНОВ Одилжон Раббимович ЎЗБЕКИСТОНДА ИНСОННИНГ ҲУҚУҚ ВА ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ТАЪМИНЛАШ ДАВЛАТНИНГ ОЛИЙ МАҚСАДИДИР	137
19. РАХМАНОВ Абдумухтор Режжаббаевич ПРАВА ЧЕЛОВЕКА И СТАТУС ЛИЧНОСТИ В ИСЛАМСКОМ ПРАВЕ	145

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

СОДИКОВ Акмал Шавкат ўғли

Тошкент давлат юридик университети
Давлат ва ҳуқуқ назарияси кафедраси доценти в.б.,
юридик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

E-mail: akmalsodikov81@gmail.com

НОРМА ИЖОДКОРЛИГИ ЖАРАЁНИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ИСТИҚБОЛЛИ ЙЎНАЛИШЛАРИ

For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): СОДИКОВ А.Ш. Норма иждокорлиги жараёнини такомиллаштиришнинг истиқболли йўналишлари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 3 (2023) Б. 13-19.

3 (2023) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2023-3-2>

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада норма иждокорлигини ахборот билан таъминлаш механизмини такомиллаштириш масалалари таҳлил қилинган ва норма иждокорлигини ахборот билан таъминлашнинг истиқболли йўналишлари ишлаб чиқилган. Мақоладан миллий норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни такомиллаштириш, миллий давлат дастурларини ишлаб чиқиш ҳамда норма иждокорлигини илмий-назарий жиҳатдан бойитишда фойдаланиш мумкин.

Калит сўзлар: ахборот, норма иждокорлиги, норма иждокорлигини рақамлаштириш, малака ошириш, юридик хизмати, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, ахборот айланиши.

ПЕРСПЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НОРМОТВОРЧЕСКОГО ПРОЦЕССА

СОДИКОВ Акмал

И.о. доцента кафедры Теория государства и права
Ташкентского государственного юридического университета,
доктор философии по юридическим наукам (PhD)

E-mail: akmalsodikov81@gmail.com

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются вопросы совершенствования механизма обеспечения информацией нормотворческого процесса. В заключении статьи разработаны перспективные направления информационного обеспечения нормотворческого процесса. Содержание статьи с научно-теоретической точки зрения нормотворческого процесса могут быть использованы для совершенствования национальных нормативных правовых актов, разработки национальных государственных программ.

Ключевые слова: информация, нормотворчество, цифровизация нормотворчества, повышение квалификации, юридическая служба, нормативные правовые акты, информационный оборот.

PROSPECTIVE DIRECTIONS FOR IMPROVING THE PROCESS OF RULE-MAKING

ANNOTATION

This article analyzes the issues of improving the mechanism of providing the rule-making process with information. In the conclusion of this article, promising directions for providing the rule-making process with information have been developed. This article can be used to improve national normative legal acts, develop national state programs, and enrich the rule-making process in terms of scientific and theoretical point of view.

Keywords: information, rule-making, digitization of rule-making, professional development, legal service, normative legal acts, information circulation.

Мамлакатимизни ривожлантиришнинг бугунги босқичида давлат органлари фаолиятини такомиллаштириш ва норма ижодкорлиги самарадорлигини ошириш мақсадларига эришиш борасида кенг қўламли ислохотлар олиб борилмоқда. Фикримизча, норма ижодкорлиги учун зарур бўлган ахборотни йиғиш, қайта ишлаш ҳар доим ҳам барқарор амалга оширилавермайди, аммо тегишли муаммоларни бартараф этиш учун, албатта, мазкур фаолиятнинг самарадорлигини ошириш учун истиқболли йўналишларни ишлаб чиқиш талаб этилади.

Бундай истиқболли йўналишларни ишлаб чиқиш, биринчи навбатда, амалдаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга эътибор қаратишдан бошлашни тақозо этади. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 8 августдаги “Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5505-сон Фармони [1] мамлакатимизда норма ижодкорлигини янги босқичга ўтиши учун замин яратди. Ушбу фармон билан тасдиқланган Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш Концепцияси бешта асосий йўналишларни белгилаб берди. Бу, ўз навбатида, норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлашнинг истиқболли йўналишларини ишлаб чиқиш, илмий тадқиқотлар ўтказиш, илмий таҳлил қилиш, бу борада ҳуқуқшунос олимларнинг фикр-мулоҳазаларига тўхталиб ўтиш жоиз.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон Фармони билан тасдиқданган 2022 – 2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясининг [2] биринчи йўналиши 8-мақсади “норма ижодкорлиги жараёнини модернизация қилиш, қонунчилик ҳужжатларининг қатъий ижросини таъминлаш” деб номланиши, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармони билан тасдиқланган 2017 – 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясининг [3] биринчи йўналишининг мантиқий давоми бўлиб хизмат қилди.

А.В.Ильин ва Г.А.Мартъяновнинг илмий тадқиқотларида [4, Б.12], норма ижодкорлиги жараёнининг самарадорлигини ошириш таҳлил этилган бўлиб, самарадорликни ошириш тегишли истиқболли йўналишларни ишлаб чиқиш орқали амалга ошириш мумкинлиги қайд этилади.

Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш самарадорлигини ошириш бўйича истиқболли йўналишлар П.А.Рустамов томонидан тегишли норматив-ҳуқуқий базани такомиллаштириш [5, Б.113], Е.В.Скурко томонидан эса мутахассислар билимидан норма ижодкорлигида фойдаланишнинг интеграцион методларини ишлаб чиқиш таклиф этилади [6, Б.81].

Фикримизча, олимлар томонидан илгари сурилган тенденциялар ижобий натижаларни бериши эҳтимолга яқин бўлсада, истиқболли йўналишлар асосида ёндашиш кенг қамровли натижаларга эришишда туртки бўлиши мумкин.

Фикримизча, норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлашни такомиллаштиришнинг қуйидаги истиқболли йўналишлари илгари суриш ва илмий-назарий жиҳатдан асослантириш мумкин:

биринчидан, норма ижодкорлиги жараёнининг шаффофлигини ошириш, ахборот алмашинувини мақбуллаштириш, илмий асослантириш, эксперт-таҳлил маълумотлари билан бойитишда замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш;

иккинчидан, норма ижодкорлигини зарурий ахборот билан таъминлашда масъулият ҳамда тегишли мансабдор шахсларнинг билим ва малакасини ошириш;

учинчидан, норма ижодкорлиги жараёни илмий ахборот билан таъминлаш аниқ механизмини ишлаб чиқиш;

тўртинчидан, норма ижодкорлиги жараёнида эксперт-таҳлил маълумотларидан самарали фойдаланиш, эксперт ва мутахассисларга қўйиладиган малака талабларини ишлаб чиқиш, уларнинг норма ижодкорлигидаги фаоллик даражасини рейтинг кўрсаткичларда жорий этиш.

Мамлакатимизда Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш Концепциясида ҳам “Норма ижодкорлиги жараёнига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш” [7] истиқболли йўналишлардан бири сифатида белгиланган.

Фикримизча, Қонун лойиҳалари устида амалга ошириладиган чора-тадбирларнинг хранологиясини реал вақт режимида кузатиб бориш имкониятини берувчи – “*E-qonun*” [8, Б.1], норма ижодкорлигига мутахассис ва экспертларни жалб этиш ва рағбатлантиришни таъминловчи – “*E-ekspert*”, норма ижодкорлиги жараёнини илмий ахборот билан таъминлашга хизмат қилувчи – “*Ilmiy axborot*” миллий илмий-техник базасини яратиш мақсадга мувофиқдир.

Иккинчи истиқболли йўналиш – норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминловчи субъектларнинг бу борадаги масъулиятини ҳамда малакасини оширишга тўхталиб ўтадиган бўлсақ, бу масалада Низомулмулкнинг “Сиёсатнома” асарининг биринчи ва иккинчи фасллари [9, Б. 16-18] айнан қарор қабул қилишда одиллик ва халқ олдидаги масъулият масалаларига бағишланганлигини қайд этиб ўтиш жоиз.

Ҳозирги замон олимларидан В.Мабийяр, А.София ва М.Паскиларнинг фикрича, норма ижодкорлиги учун зарур бўлган маълумотларни тўплашдаги асосий тўсиқларга техник, молиявий ресурсларнинг етишмаслиги, мансабдор шахсларнинг малака ошириш тренингларида қатнашмаслиги ва маъмурий жиҳатдан ёмон бошқаришни кўрсатиб ўтишади [10, Б.31].

Миллий ҳуқуқшунос олимларнинг фикрларига эътиборимизни қаратадиган бўлсақ, муайян мансабдор шахслар гуруҳининг малакасини оширишга оид таклифлар илгари сурилган.

Д.Р.Артиков Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактабида махсус ўқув курси ташкил этиш лозимлигини [11, Б.24], Ж.Н.Неъматов маъмурий тартиб-таомиллар бўйича ҳуқуқий амалиётда фаолият юритаётган мутахассислар учун махсус ўқув курсларини ташкил этишни [12, Б.30], Ф.Х.Отахонов давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари юридик хизмат вакилларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятидаги ўрнини мустақамлаш [13, Б.32], Ш.Х.Зулфиқоров бу борада норма ижодкорлиги субъектларининг илмий салоҳиятини янада ошириш зарурлигини [14, Б.26], Х.С.Хайитов норма ижодкорлиги жараёнига жалб этилган экспертларнинг зарурий билим ва кўникмаларга эга бўлиши лозимлигини [15, Б.14], Ш.Н.Бердияров [16, Б.24], З.С.Исраилова [17, Б.50] ва бошқаларнинг илмий тадқиқотларда ҳам тегишли мансабдор шахсларнинг салоҳиятини оширишга эътибор қаратиб ўтилган.

Шунингдек, Б.Алимов ва О.Махкамовлар мансабдор шахсларнинг умр давомида ўқиш (“*life long learning*”) тамойили асосида таълим олишлари зарурлигини [18, Б.116],

Қ.Рахмоновлар бу борада масофавий дарсларни ташкил этиш зарурлигини қайд этиб ўтишади [19, Б.125].

Қайд этилган олимларнинг ёндашувлари уларнинг илмий тадқиқот мавзуларидан келиб чиққан, аммо норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш самарадорлигини ошириш масаласида ўзига хос фикр-мулоҳаза юритиш мақсадга мувофиқ.

Назаримизда, нафақат норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган мансабдор шахслар, балки норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминловчи бошқа субъектларнинг (эксперт ва мутахассислар) билим ва кўникмаларини ошириш бўйича махсус малака курсларига жалб этиш зарур. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органлар ёки мансабдор шахслар фаолиятининг самарадорлигини ошириш, улардаги ходим ва мутахассислар малакасини ошириш мақсадида қуйидаги масофавий ўқув тренинглари йўлга қўйиш зарур, деб ҳисоблаймиз:

янги сайланган Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси депутатлари учун Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академиясида “Қонунчилик техникаси” масофавий ўқув тренинглари;

янги сайланган вилоят, шаҳар ва туман халқ депутатлари кенгашлари депутатлари, давлат бошқарув органлари юридик хизмат ходимлари учун Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги қошидаги Юристар малакасини ошириш маркази томонидан “Норма ижодкорлиги техникаси” масофавий ўқув тренинглари ташкил этиш.

Шу билан бирга, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органларнинг масъул ходимлари малакасини ошириш тизимини яратиш, ишга қабул қилиш бўйича танлов шартларини қайта кўриб чиқиш, уларнинг малакасини узвий равишда ошириб бориш тизимини йўлга қўйиш мақсадга мувофиқ. Акс ҳолда, масъул ходимнинг айби билан жамият ва давлат манфаатларига сезиларли зарар етиши ҳолатлари келиб чиқиши мумкин.

Бизнинг фикримизча, норма ижодкорлиги жараёни самарадорлиги, аввало, ахборот айланиши, унинг сифати ҳамда қайта алоқага боғлиқ бўлиб, бу борада масъул шахсларга нисбатан маъмурий жавобгарликни эмас, балки интизомий жавобгарликни қатъийлаштириш мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблаймиз. Таҳлиллар натижасида шундай хулосага келиндикки, норма ижодкорлиги жараёнида зарур ахборот билан таъминлаш асосан ташаббускор субъект томонидан амалга оширилади. Демак, биринчи навбатда, уларнинг масъулиятини ошириш бўйича хорижий мамлакатларнинг тажрибасига эътиборимизни қаратиб ўтаемиз.

Ҳуқуқшунос олимларнинг илмий ишлари ҳамда илғор хориж тажрибасини тадқиқ этиш орқали норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлаш самарадорлигини ошириш мансабдор шахсларнинг масъулиятини қатъийлаштириш мақсадида “Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 31-моддаси қуйидаги таҳрирда баён этиш зарур, деб ҳисоблаймиз:

“31-модда. Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш қоидаларини бузилганлик учун жавобгарлик

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органнинг тегишли мансабдор шахслари ёки норма ижодкорлигини ахборот билан таъминловчи субъектлар томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари ва уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларда қасддан сохта ёки нотўғри маълумот бериш, шахсий манфаатдорликка (бевосита ёки билвосита) йўл қўйиш, норма ижодкорлиги учун зарур бўлган ахборотни тақдим этиш тўғрисидаги сўровни кўриб чиқмасдан қолдириш ёки уларни кўриб чиқиш муддатларини узрли сабабларсиз бузиш ижро интизоми доирасида шахсий жавобгарликни келтириб чиқаради.

Давлат бошқаруви органлари ва маҳаллий ижро этувчи органлар томонидан норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларининг ўз вақтида кўриб чиқиш, келишиш, норма ижодкорлиги жараёни тартиб-таомилларига амал қилиш устидан назоратни Ўзбекистон

Республикаси Вазирлар Маҳкамаси амалга оширади”.

Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш самарадорлигига эришиш масаласи тегишли субъектларнинг масъулиятини ошириш билан бир қаторда, норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминловчи субъектларни рағбатлантириш тизимига ҳам эътибор қаратишни талаб этади. Бу борада А.Холов [20, Б.84] ва Ш.Кодировалар [21, Б.74] томонидан давлат хизматчилари фаолиятини баҳолаш тизимини йўлга қўйиш таклифини қўллаб-қувватлаш мумкин.

Шунингдек, муайян ҳисобот даври мобайнида норма ижодкорлиги жараёнида жамоатчилик фикр-мулоҳазаларини энг кўп ўрганган, норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаларини тайёрлаш бўйича энг кўп танловлар ўтказган давлат органлари, энг кўп норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари, шунингдек уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларни тайёрлаган субъектлар, норма ижодкорлиги жараёнига энг кўп жалб этилган эксперт ва мутахассислар рейтингини аниқлаш ва рағбатлантириш механизминини ишлаб чиқиш зарур, деб ҳисоблаймиз.

Бундай механизмлар хорижий мамлакатларда жорий этилган бўлиб, мисол тариқасида АҚШнинг govtrack.us платформаси – қонун ҳужжатларини киритувчиларнинг рейтингини [22], “Америка президентлик лойиҳаси” (American presidency project) [23] – президентлар томонидан қабул қилинган қонуности ҳужжатларининг (executive orders) рейтингини, штатларнинг қонун ижодкорлари самарадорлиги рейтингини аниқловчи Самарали қонун ижодкорлиги маркази (Center for effective lawmaking) фаолияти [24, Б.52], Ҳуқуққа таъсир кўрсата оладиган “Ҳуқуқ мактаблари” рейтингини (Ranking the academic impact of 100 American law schools) мисол тариқасида келтириб ўтиш мумкин [25, Б.12].

Албатта, бундай рағбатлантириш ҳамда рейтинг тизимини амалиётга жорий этиш норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органларнинг мансабдор шахсларини ва норма ижодкорлигини зарурий ахборот билан таъминловчи субъектларнинг ташаббусларини жадаллашишига замин яратиб беради.

Фикримизча, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан муайян ҳисобот даври мобайнида норма ижодкорлиги жараёнида жамоатчилик фикр-мулоҳазаларини энг кўп ўрганиб чиққан, норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаларини тайёрлаш бўйича энг кўп танловлар ўтказган давлат органлари, энг кўп норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳалари, шунингдек уларга илова қилинадиган ахборот-таҳлилий материалларни тайёрлаган субъектлар, норма ижодкорлиги жараёнига энг кўп жалб этилган эксперт ва мутахассислар рейтингини аниқлаш ҳамда кенг жамоатчиликка эълон қилиш механизминини йўлга қўйилиши лозим.

Норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминловчи субъектларнинг рейтингини аниқлаш бўйича мезонларга ҳисобот йили давомида тайёрланган таҳлилий материалларнинг сони, сифати, инobatга олинган таклифлар, ходимларининг салоҳияти, ОАВларда кенг жамоатчилик учун очиқ бўлган қонунчиликни ривожлантириш бўйича юқори сифатли таҳлилий материалларнинг эълон қилинганлиги кабиларни қамраб олиши мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Таъкидлаш жоизки, норма ижодкорлиги жараёнида унинг келажакда ҳуқуқий муносабатларни тартибга солишда қай даражада ишлаб кетиши, ўзининг самарали натижасига эришиши учун мазкур фаолиятда ахборот таъминоти, ахборотлар алмашинув механизми билан бир қаторда тегишли субъектларнинг масъулиятини қатъийлаштириш ҳамда уларни рағбатлантириш тизимини ҳам қайта кўриб чиқишни тақозо этади.

Фикримизча, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилиш ҳуқуқига эга бўлган органлар ёки мансабдор шахсларга зарурий ахборотни тақдим этмаганлик, шахсий манфаатдорликка йўл қўйиш, муддат ва сифат талабларига жавоб бермайдиган ҳолатлар бўйича интизомий жавобгарликни жорий этиш ҳамда жамоатчилик назоратини кучайтириш ахборотга бўлган жиддий ёндашувни таъминлаш, сифат ва самарадорликни оширишга хизмат қилиши мумкин.

Норма ижодкорлиги жараёнида ахборот билан таъминлаш самарадорлигини ошириш бўйича истиқболли йўналишларни ишлаб чиқиш соҳанинг ривожланиш тенденцияларини белгилашга мамлакатимизда норма ижодкорлиги жараёнини ахборот билан таъминлаш соҳасидаги масъулиятни ошириш масаласига алоҳида эътибор берилмаганлиги, шахсий манфаатдорликка йўл қўйган тегишли мансабдор шахсларга нисбатан юридик жавобгарликни қатъий белгиланмаганлиги, кечиктирилган, ишончсиз ёки сифат талабларига жавоб бермайдиган ахборот билан таъминлаш натижасида амалга киритилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда ноаниқликлар топилишига, амалиётда зиддиятли вазиятларни юзага келишига сабаб бўлмоқда. Шу сабабли, бу борада ахборот технологияларини кенг жорий этиш, масъул шахсларнинг малакасини ошириш, жавобгарлик чораларини ишлаб чиқиш, норма ижодкорлиги жараёнини зарурий ахборот билан таъминлаш бўйича рейтинг механизмини жорий этиш ҳамда масъул шахсларни рағбатлантириш чора-тадбирларни кўриш мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблаймиз.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Исраилова З.С. Ўзбекистонда маҳаллий давлат ҳокимияти вакиллик органлари фаолиятининг самарадорлигини баҳолаш механизмини такомиллаштириш // 12.00.02 – ю.ф.ф.д. (PhD) диссертацияси автореферати. – Т.: ДБА, 2020. – Б. 12.
2. Кайнов В.И., Зарецкая Э.В. Актуальные проблемы бюджетного процесса в Российской Федерации: административно-правовой аспект. Монография // СПб.: “КультИнформПресс”, 2019. – С. 12.
3. 2017 йил 7 февралдаги ПФ–4947-сонли Фармони билан тасдиқланган 2017 – 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси // URL: <https://lex.uz/docs/3107036>;
4. Ильин А.В. Оптимизация правотворческой деятельности в современной России (вопросы теории и практики): Монография / Под ред. С.А. Комарова. – СПб., 2010. – 309 с.
5. Рустамов П.А. Научно-информационное обеспечение законодательной деятельности в Республике Узбекистан // Диссертация к.ю.н.: 12.00.01. – Т.: ТГЮИ, 2001. – С. 113.
6. Скурко Е.В. Информационно-правовое обеспечение законодательной деятельности в Российской Федерации // Диссертация к.ю.н.: 12.00.01. – М.: РГБ, 2003. – С. 81.
7. Sodikov Akmal “Norm-making based on evidence and science is one of the main factors of development” // 2020, Review of law sciences, №. 4, – С. 1-5.
8. Миллий қонунчилик базасини комплекс тизимлаштириш чора-тадбирлари тўғрисида 30.04.2021 й. // URL: <https://lex.uz/docs/5400414>.
9. Сиёсатнома (Сияр ул-мулук) / Форс тилидан таржима, сўзбоши ва изоҳлар муаллифи Воҳид Ш., Эркинов А. – Т.: Янги аср авлоди, 2008. – Б. 16-18.
10. Mabillard V., Pasquie M., Sofia A. The use and effects of access to information laws. A study in 14 countries // Working paper de l’IDHEAP, 2019. – No. 6/2019. – P. 31.
11. Артиков Д.Р. Идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топиш тўғрисидаги ишларни судда кўришнинг маъмурий-ҳуқуқий жиҳатлари // 12.00.02. юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати. – Т.: ТДЮУ, 2021. – Б. 24.
12. Неъматов Ж.Н. Ўзбекистон Республикасида маъмурий тартиб-таомилларнинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш (қиёсий-ҳуқуқий таҳлил) // 12.00.02. ю.ф.д. (DSc) диссертацияси автореферати. – Т.: ДБА, 2019. – Б. 30
13. Отахонов Ф.Х. Ўзбекистон Республикасида юридик хизматнинг назарий-ҳуқуқий муаммолари // 12.00.02 ю.ф.д. (DSc) диссертацияси автореферати. – Т.: ДБА, 2019. – Б. 32
14. Зулфиқоров Ш.Х. Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати фаолиятининг ташкилий-ҳуқуқий асослари // 12.00.02. – ю.ф.н. илмий даражасини олиш учун ёзилган

диссертация автореферати. – Т.: ТДЮИ, 2008. – 26 б

15. Хайитов Х.С. Қонун ижодкорлиги экспертлик таъминоти: миллий ва хорижий тажриба // Юридик фанлар ахборотномаси. – Т.: ТДЮУ, 2018. – №2. – Б. 14-19.

16. Бердияров Ш.Н. Икки палатали парламент шароитида қонунчилик техникаси // 12.00.01. ю.ф.н. илмий даражасини олиш учун тақдим этилган диссертация автореферати. – Т.: ТДЮИ. 2009. – 24 б.

17. Исраилова З.С. Ўзбекистонда маҳаллий давлат ҳокимияти вакиллик органлари фаолиятининг самарадорлигини баҳолаш механизмини такомиллаштириш // 12.00.02 – ю.ф.ф.д. (PhD) диссертацияси автореферати. – Т.: ДБА, 2020. – 53 б.

18. Алимов Б., Махкамов О. Бошқарув кадрларини ўқитишнинг ҳуқуқий асослари ва таълим жараёнини такомиллаштириш истиқболлари // Жамият ва бошқарув. 2020. – №2 (88), – Б. 116.

19. Махкамов О., Рахмонов Қ. Ўзбекистонда бошқарув кадрларини тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини оширишда масофавий таълимни такомиллаштириш масалалари // Жамият ва бошқарув. 2019. – №3 (85), – Б. 125-132.

20. Холов А. Давлат хизматчилари фаолияти самарадорлигини баҳолаш // Жамият ва бошқарув, 2019. – №3 (85). – Б. 84-90.

21. Кодирова Ш. Оценка эффективности деятельности государственных служащих: современное состояние и перспективы развития // Жамият ва бошқарув, 2019. – №3 (85). – Б. 74-83.

22. <https://www.govtrack.us/about> – The official webpage of GovTrack NGO. (GovTrack нодавлат ноижорат ташкилотининг расмий веб-саҳифаси)

23. <https://www.presidency.ucsb.edu/statistics/data/executive-orders> – The official webpage of The American Presidency Project (The American Presidency Projectнинг расмий веб-саҳифаси)

24. Bucchianeri P., Volden C., Wiseman A.E. Legislative Effectiveness in the American States // Center for Effective Lawmaking Working Paper, 2020. – 52 p.

25. Heald P.J. and Sichelman T.M. Ranking the academic impact of 100 American law schools // University of Illinois College of Law Legal Studies Research, 2019. – No. 20-433. – P.11-20.